

ACHTERGROND

Trumpiaanse trucjes waaien over naar Den Haag

De politie botst met demonstranten tijdens een anti-immigratieprotest in Den Haag. — FOTO HEDAYATULLAH AMID

Politiek Haagse politici nemen steeds meer tactieken over uit de Amerikaanse politieke vechtcultuur, bleek deze week. De jij-bak, afleiding en het belonen van geweld: na de rellen rond het Malieveld kwam het allemaal voorbij.

Merijn de Waal en **Guus Valk** vanuit Den Haag/Amsterdam

26 september 2025 Leestijd 4 minuten

Alles wat in de Verenigde Staten gebeurt, steekt een paar jaar later onvermijdelijk de oceaan over, zo wil het cliché. Maar nu Nederland zich opmaakt voor de Tweede Kamerverkiezingen van 29 oktober, versnelt de import van de Amerikaanse politieke vechtcultuur. Haagse politici nemen trumpiaanse trucjes en tactieken over, bleek in de week na de rechts-extremistische rellen rond het Malieveld. Dat de Verenigde Staten zelf ondertussen afglijden naar autocratie en politiek geweld, vormt geen waarschuwing voor deze Haagse nabootsers. Hoe de Nederlandse politiek steeds Amerikaanser wordt:

De aantrekkingskracht van een 'sterke leider'

Onderzoeken van de veiligheidsdiensten en denktank HCSS laten de Amerikaanse invloed op de Nederlandse politiek glashelder zien. HCSS schreef eerder deze maand dat steeds meer Nederlandse kiezers geloven in een autocratisch bestuursmodel. Nederland heeft meer aan een daadkrachtige leider dan aan een regering die compromissen sluit, vinden ze. Al dat overleg is alleen maar vermoeiend. Daarbij zien de diensten een toename van de bereidheid om geweld te gebruiken om politieke doelen te bereiken.

De politie botst met demonstranten tijdens een anti-immigratieprotest in Den Haag. — FOTO HEDAYATULLAH AMID

Ideologisch kijken extreemrechtse geweldplegers ook naar Amerika. In het vorige decennium sijpelde het racisme en nationalisme van de Amerikaanse 'alt-right'-beweging door naar Nederlandse extreemrechtse groepen. Nu gebeurt volgens onderzoekers hetzelfde met wat zij 'accelerationisme' noemen: de wil om geweld tussen bevolkingsgroepen uit te lokken om een 'witte etnostaat' te bereiken.

De geweldsbereidheid neemt niet af zodra extreemrechts macht veroverd, zegt Sarah de Lange, hoogleraar politiek pluralisme (Universiteit van Amsterdam) in de *NRC*-podcast *Haagse Zaken*. „Het is misschien eerder juist tegenovergesteld. Door de legitimatie die uitgaat van parlementaire vertegenwoordiging en regeringsdeelname voelen mensen zich meer gekend in hun standpunten en worden ze actiever.”

De tegenstander is veel enger

Net zoals het Congres in Washington na de moord op Kirk geen minuut stilte wist te houden, slaagde ook de Tweede Kamer er deze week niet in eendrachtig te zijn. Alle partijen keurden het geweld in Den Haag af, maar linkse partijen en D66 verweten PVV en FVD met gespleten tong te spreken. Daarom werd een verklaring van de ChristenUnie tegen extreemrechts geweld niet door de gehele Kamer ondertekend.

Dat volksvertegenwoordigers ook na ernstig politiek geweld de maatschappij niet meer pogen te kalmeren, is de logische consequentie van jaren aan wij/zij-retoriek. Het andere politieke kamp is niet zomaar een tegenstander, maar de vijand en het kwaad zelf. Wat 'zij' doen, is per definitie erger en enger dan wat 'jouw' kamp uithaalt.

Die politiek van de eindeloze jij-bak zag de VS, bijvoorbeeld, begin deze zomer na de moord op twee Democratische deelstaatspolitici in Minnesota door een religieuze anti-abortuszeloof. President Trump sprak zich er niet over uit, een Republikeinse senator plaatste er zelfs een melige tweet over. Charlie Kirks gewelddadige dood daarentegen werd door het Witte Huis aangegrepen voor dagen van rouw, oproepen tot wraak, het cancelen van een tv-komiek en een brede campagne om 'links', 'radicaal-links' of simpelweg 'hen' (lees: Democraten) de schuld van de moord te geven.

Soortgelijke selectieve verontwaardiging was na de ElsFest-rellen ook bij rechtse partijen in

Nederland zichtbaar. Niet alleen rechts-radicalen fracties maar ook bewindslieden van bestuurderspartij VVD, wilden de extreemrechtse geweldsexplosie „niet politiek maken” door de ideologie van de relschoppers te benoemen.

De Nationaal Coördinator Terrorismebestrijding en Veiligheid (NCTV) waarschuwde hier maandag tegen in een advies aan demissionair minister Van Oosten (Justitie en Veiligheid, VVD). Die sloeg dit in de wind en veranderde pas van toon nadat *NRC* over de NCTV-memo had bericht.

Afleiden van geweld uit eigen kamp

Waar Trump maandag een presidentieel decreet tekende waarin hij 'antifa' aanmerkte als 'binnenlandse terreurgroep', nam de Kamer vorige week donderdag al een motie aan met een soortgelijke strekking. Zowel decreet als motie lijken vooral politiek wensdenken. Juridisch zullen ze weinig verschil maken: antifascisme is een ideologie, geen organisatie waarvan het hoofdkantoor dichtgetimmerd of bankrekeningen bevroren kunnen worden.

Het aanwijzen van antifa als ernstige amokmakers dient dan ook een ander doel: afleiden van omstreden elementen in je eigen kamp. Trump leerde deze les al aan het begin van zijn eerste termijn. In augustus 2017 viel in de marge van een protestmars van wit-racistische en neonazistische groepen in Charlottesville een dode toen een man inreed op linkse tegenbetogers. Voor Trump was dit eerst reden te stellen dat er „prima mensen tussen zaten, aan beide kanten”, om een maand later enkel nog naar antifa te wijzen: „Aan de andere kant zaten ook behoorlijk wat kwaai gasten”.

Al daags na de door Trump geëntameerde Capitoolbestorming van januari 2021, werden in trumpistische kringen de eerste complotverhaallijnen gesponnen over infiltratie door antifa-activisten en FBI-agenten. In Den Haag nam FVD dit trucje over door tijdens het Kamerdebat over 'Elsfest' te opperen dat de relschoppers tot hun geweld geprovoceerd waren door antifascistische tegenbetogers en door agenten in burger.

Geweld wordt beloond, indirect

Ze veroordeelde het geweld in Den Haag. Maar, zei Caroline van der Plas (BBB) donderdag in de Tweede Kamer: de meeste mensen op het Malieveld „zijn geen nazi's, racisten en fascist. Het zijn vaders, moeders, jongeren, opa's, oma's. Mensen die van Nederland

houden." Hun zorgen over migratie wilde Van der Plas serieus nemen, zei ze. Daarom diende ze, tot verbijstering van het grootste deel van de Kamer, een motie in voor een „totale asielstop”, met hulp van het staatsnoodrecht.

De motie was weliswaar kansloos, maar het punt dat ElsFest wilde maken, was doorgedrongen in het politieke debat. Het doet denken aan de reactie van Republikeinen op de Capitoolbestorming van 2021. Hoewel ze die rellen veroordeelden, omarmden ze tegelijkertijd valse beweringen over verkiezingsfraude waarmee Trump zijn aanhang tot die rellen had opgehitst. De zorgen van burgers over 'verkiezingsintegriteit' moesten serieus genomen worden.

Haagse politici kunnen aan de andere kant van de oceaan zien hoe normalisering van extremistisch geweld onvermijdelijk leidt tot een toename ervan - daar aan beide zijden van het politieke spectrum. Politiek geweld wordt er steeds alledaagser en volgens de definitie van het Zweedse vredesonderzoeksinstituut Sipri is het land al in de greep van *civil strife* - een burgeroorlog op een laag pitje. Aanslagen volgen elkaar in de VS nu zo snel op, dat ze na een paar etmalen al uit de nieuwscyclus verdreven kunnen worden door de volgende.

Het motief van de daders is ondertussen lang niet altijd meteen duidelijk. En hun oogmerk wordt - in het geval dat ze levend ingerekend worden - soms zelfs niet na een rechtszaak opgehelderd. Dat bleek deze week bij de veroordeling van de man die in september vorig jaar in Florida het vuur zou hebben willen openen op Trump. Deze Ryan Routh voerde zijn eigen verdediging en maakte nooit duidelijk waarom hij het eigenlijk op de president gemunt had.

Experts zien in de VS een verontrustende trend van zogeheten 'nihilistische' daders. Deze schutters kunnen politieke doelwitten kiezen, waarschijnlijk in de wetenschap dat dit meer aandacht genereert dan 'gewoon' geweld, maar hebben hier geen ideologisch oogmerk bij. Voor politici doet dit er echter niet toe: die wijzen al in de eerste uren aan van welke kant de kogel kwam. Omdat het doelwit nu eenmaal een politieke kleur had of vanwege een gekrabbelde tekst op de kogel zelf, hoe cryptisch ook.

Dat type nihilistisch geweld komt nog niet veel voor in Nederland, een land ook met minder vuurwapens. Maar een voorteken is te vinden in het laatste jaarverslag van de AIVD. Daarin staat dat een „fascinatie voor geweld” voor rechts-extremistische geweldplegers steeds belangrijker wordt, en ideologie steeds minder belangrijk. Dat maakt deze groepen én

individuen voor de overheid steeds lastiger te identificeren.

NIEUW: Geef dit artikel cadeau

Als NRC-abonnee kun je elke maand **10 artikelen** cadeau geven aan iemand zonder NRC-abonnement. De ontvanger kan het artikel direct lezen, zonder betaalmuur.